ЁШЛАР УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ПОЙДЕВОРИ

Босимов Асилбек Баҳодир ўғли
Гулистон давлат педагогика институти талабаси

Аннотация: *Ушбу мақолада “Ренессанс” тушунчаси ва унинг мазмун-моҳияти ҳамда “Учинчи ренессанс” нима эканлиги, “Учинчи ренессанс”ни барпо этиш ва уни янада юксалтириш йўллари очиб берилган. Қурилаётган ренессансда нималар эътиборга олиниши ва уларга “қандай еришиш мумкин?” деган саволлар очиқланган.*

Калит сўзлар: *ренессанс, уйғониш даври, учинчи ренессанс, ёшлар, маънавият, илм-фан.*

Ренессанс - французча “қайта қуриш” деган маънони англатади. Бу атама бизнинг адабиётларимизга “Уйғониш даври” номи билан киритилган бўлиб, бу атама дастлаб Италияда XIV-XVI асрлардаги маданий-маънавий юксалишга нисбатан қўлланилган. Уни ўрта асрчилик турғунлик давридан янги даврга ўтиш деб баҳолашган. Бу давр Шарқ уйғониш даври сифатида Ўрта Осиёда хусусан Ўзбекистон ҳудудида ҳам IX-XII ва XIV аср охири ва XVI аср бошларида юзага келганлигини кузатишимиз мумкин. Бу даврга алоқадор бизнинг ҳудудимиздан жуда кўплаб уламоларнинг етишиб чиққанлиги билан аҳамятлидир, бу даврда нафақат бизнинг ўлкамизга, балки бутун жаҳонда тан олинган маданий ёдгорликлар ва турли-туман соҳаларга оид асарларга бойлиги билан ҳамда бу асарларнинг ҳозирги кун илм – фанига ҳам таъсири борлиги бизни янада қувонтиради. Бу ренесанс натижасида юзага келган жуда кўплаб мерослар бугунги кунда ҳам кенг фойдаланилаётганлиги ва бунга бағишланган кўплаб анжуманлар ўтказилаётгани бу мероснинг қадр-қимматини сақлаш, асраб-авайлаш кўплаб нашрдан чиқариш, ёшларга мазмунини тушунтириш, уларга ўрнак қилиб кўрсатиш муҳим аҳамиятга эгадир. Мана шундай анжуманлардан мисол қилиб, 2014 йилнинг 15-16-май кунлари Самарқандда ўтказилган “Буюк аллома ва мутафаккирларнинг илмий мероси ва унинг замонавий сивилизация тарихида тутган ўрни ва рўли”га бағишланган конфренцияни мисол келтириш мумкин. Биринчи Президентимиз Ислом Каримовнинг бу конфренциянинг очилиш маросимида: “Тадқиқотчи олимларнинг фикрича, Шарқ, хусусан, Марказий Осиё минтақаси IX-XII ва XIV-XV асрларда бамисоли пўртанадек отилиб чиққан икки қудратли илмий-маданий юксалишнинг манбайи ҳисобланиб, жаҳоннинг бошқа минтақаларидаги Ренессанс жараёнларига ижобий таъсир кўрсатган Шарқ уйғониш даври- Шарқ Ренессанси сифатида дунё илмий жамоатчилиги томонидан ҳақли равишда тан олинган” -, деб айтади [1].

Бу эса бизда фахр туйғусини уйғотиши табиий албатта. Биз бу фахр туйғуси билан нафақат яшашимиз, балки биз ёшлар “Учинчи ренессанс”ни биргаликда барпо этмоқлигимиз зарурдир. Бу йўналишдаги ғояларни Президентимиз Ш.Мирзиёев томонидан илгари сурилаётгани ва ушбу ғояни ўзлари рағбатлантиргани бизни олға қадам босишга ундаши керак. Бу борада Ш.Мирзиёев мустақиллигимизнинг 29 йиллигига бағишланган байрам дастури очилишида сўзлаган нутқларида “Бутун жаҳон миқёсида юртимиз ҳақида гап кетганида “Янги Ўзбекистон” ибораси тилга олинмоқда. Бу кейинги йилларда тараққиётнинг мутлақо янги босқичига қадам қўйганимизнинг эътирофидир. Халқимизнинг улуғвор қудрати жўш урган ҳозирги замонда Ўзбекистонда янги бир уйғониш – Учинчи Ренессанс даврига пойдевор яратилмоқда, десак, айни ҳақиқат бўлади. Чунки бугунги Ўзбекистон-кечаги Ўзбекистон эмас. Бугунги халқимиз ҳам кечаги халқ эмас”-, такидлайди [2].

Бундан кўриниб турибдики, давлат раҳбари биз ёшларга қарата бундай нутқ билан бизга бўлган ишончлари катта эканлигини, бу ёшлар, бу халқ бирдамликка эришиши, бир ёқадан бош чиқарган ҳолда бу пойдеворни қура олишига бўлган ишончидан далолат десак муболаға бўлмайди. Биз бу пойдеворни якка шахс учун эмас, бутун халқ, бутун жамият манфаатларини ўртага қўйган ҳолда қабул қилишимиз керак. Биз “Учинчи ренессансъни қуришдан аввал у ўзи нима эканлигини ва бу ғоя ортидасн бизнинг халқимизга нима олиб

келишини, бу ғоялар ортида қандай эзгу мақсадлар кўзланганлигини халқимиз онгида шакллантиришимиз зарурдир. Зеро, халқ нима мақсадда бирлашиш ва нима учун курашиш керак эканини билиши лозим. Бундан олдинги икки ренессанс илм-фан, маъданият санъат соҳаларида Ислом динининг кириб келиши ортидан юзага келган табиий вазият туфайли бўлган бўлса, биз бугунги ренессансни нималар устига қуришимиз зарур эканини аниқлаб олишимиз зарурдир. Бугунги кунда рақамли технологиялар ривожланаётган бир вазиятда халқимизнинг бу соҳаларда мутахассислар етишмаслиги бизнинг муаммоларимиздан бири десак бўлади. Биз ренессанс пойдеворини қуриш учун қуйидаги соҳаларни ҳам ривожлантиришимиз кераклиги аён бўлиб бормоқда, буларга:

- ИТИ соҳасининг етакчи мутахассисларини тайёрлашимиз ва бундай мутахассислардан нафақат юртимизда, балки бошқа давлатларга ҳам малакали мутахассислрни йетказиб беришни йўлга қўйишимиз зарур.
- Замон талабида жиҳозланган мактаблар сонининг кўпайтирилиши, жаҳон стандардларидан ўтган методлар орқали дарслар ўтилиши. Бу давр мобайнида ўқувчи кадрларни мустақил фикр ва гўяларига эга бўиши учун улар билан ишлашда индивидуалликка ва мустақил таълимга эътибор берилиши.
- Ўқувчи кадрларни миллий руҳда тарбиялаш учун, таълим муассаларида озгина бўлсада Ислом динидан хабардор эътилиши. Яъни, ҳалол ва харомни фарқлашни билишлари ва ҳалолликнинг яхши эканини сингдириб борилиши.
- Таълим соҳасида таълим қолдиғи бўлиб қолган қоғозбозлик тизимидан буткул воз кечилиши, таълимни юқори сифатли рақамлаштиришни жаддаллаштириш.
- Жамиятда ўқитувчилар мавқеининг мустаҳкамланиши, бу соҳада иш олиб борувчи мутахассисларнинг билимлилари ва янги замон тараққиётига мослашиб кета оладиган ёш кадрлар билан таъминланиши.
- Жамият ҳаётида таниш-билишчиликка йўл қўйилиш ҳолатлри билан курашиш ва буни биутунлай тугадиш.
- Амаладорларнинг ўз мансабини суиистеъмол қилишларининг олдини олиш, жамиятда коррупцияни буткул тугатиш ишлари юзасидан кўпроқ ишларни амалга ошириш ва бу орқали халқнинг ишончини қозониш.

Шу каби бир қатор вазифалар белгиланиб ушбу вазифалар юзасидан ишланмас экан жамиятда давлатга ва давлат органида ишловчи мансабдар шахсларга нисбатан ишонч уйгўнмас экан бизнинг бу соҳаларни ривожлантириш ва “Учинчи ренессанс” қуриш ғоялигича қолиб кетиши мумкин деган қўрқувимиз сақланиб қолаверади. Жамиятни ислоҳ қилишни давлатнинг олдинги даврдан қолиб кетган баъзи бир сарқитларини тозалашдан бошлашимиз керак деган фикрни илгари сурамиз. “Учинчи ренессанс” пойдевори ёшлар экан, демак ёшлар қалбига миллийлик, миллат ғурурини сингдиришимиз, бунинг учун эса улар онгида бу туйғуларга ишонч руҳини уйғотиш даркор.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.Ислом Каримовнинг 2014-йилнинг 15-16-май кунлари Самарқандда ўтказилган “Буюк аллома ва мутафаккирларнинг илмий мероси ва унинг замонавий сивилизация тарихида тутган ўрни ва рўли” мавзусидаги мақоласи.
2.https://yuz.uz/uz/news/ozbekistonda-yangi-bir-uygonish--uchinchi-renessans-davriga-poydevor-yaratilmoqda. Шавкат Мирзиёевнинг мустақилликнинг 29 йиллигига бағишланган нутқи.

IJTIMOIY-SIYOSIY BARQARORLIK VA BEQARORLIKNING MA'NAVIY MAKONGA TA'SIRI

G'.Amanov
O'zMU izlanuvchi tadqiqotchisi

So'nggi yillarda mamlakatimiz hayotidagi o'zgarish va islohotlarning tub zamirida inson, uning qadri va manfaatlari ustunligini amalda ro'yobga chiqarishga qaratilgan, eng muhim ortga qaytmas jarayonga aylangan rivojlanish tendensiyasi boshlandi. Bu jarayonnning yana bir o'ziga xususiyati – inson omili va moddiy farovon yashashi, ma'naviy olamini rivojlantirish, ma'naviy qashshoqlikka barham berishga qaratilgani bilan xarakterlanadi. Ayniqsa, hozirgi davrda ijtimoiy-siyosiy barqarorlik va beqarorlik, ma'naviy-mafkuraviy jarayonlar transformatsiyasining- (qayta o'zgarish) qonuniyatlari, prinsiplar va tartibotlarini, barqaror taraqqiyotni ta'minlashda uning faoliyat tendensiyalari, murakkab, ziddiyatli va sinergetik- (hamkorlik, shekriklik) xususiyatlarini yangi paradigmal yondashuvlar asosida falsafiy jihatdan ochib berish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan siyosiy, ma'naviy va mafkuraviy jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlari, ularni turkumlashtirish mezonlari va tamoyillarining strategik maqsad va vazifalarini anglash, tashkil etish mexanizmlarining ilmiy asoslarni yaratish zarurati tobora ortib bormoqda.

Muhtaram prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning demokratik taraqqiyotining ma'naviy omillari, ijtimoiy- siyosiy barqarorlik, rivojlangan ma'naviy makon omili, demokratlashtirish sharoitida inson qadri, g'oyaviy kurash sharoitida davlat va jamiyatning oldida turgan vazifalari haqida yaratilgan konseptual g'oyalari asos vazifasini bajaradi. Jumladan "Yangi O'zbekiston", "O'zbekiston- ijtimoiy davlat, ijtimoiy barqarorliq, ma'rifatli jamiyat, ma'naviy makon" kabi konseptual va strategik g'oyalar buning misolidir.

Mamlakat ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy hayotining ma'nan yangi bosqichida xalq farovonligi, inson huquqlari va qadri oliy maqsad qilib belgilangan. Bu esa tamomila yangi ma'naviy makonni, ma'rifatga asoslangan jamiyatni shakllantirishni taqozo qiladi.

"Yangi ma'naviy makon nima? Mening nazarimda, u - biz orzu qilayotgan Yangi O'zbekistonning ma'naviy qiyofasi yaqqol aks etadigan, xalqimiz intilayotgan va el-yurtimiz baxtiyor yashaydigan ma'rifatli jamiyatdir[1]

Insonning o'zi ma'naviy makonni shakllantirish uchun sharoit yaratadi.

"Ma'naviy makon" - bu insonning atrofdagi dunyo bilan o'zaro munosabatda bo'lgan mohiyatiga asoslanadi. "Ma'naviy makon" - bizni o'rab turgan dunyoni o'zining xilma-xilligi va ko'p qirraliligi bilan har bir inson qila oladigan darajada modellashtirishning universal vositalari va usullaridan biridir. "Ma'naviy makon" tushunchasi va inson tafakkurining o'zaro mutanosibligi, moddiy va ma'naviy hayot uyg'unligi, ma'naviy makon taraqqiyotining ijtimoiy-siyosiy taraqqiyot bilan bevosita bog'liq holda ko'ramiz.

Eng muhimi, yurtimizda moddiy va ma'naviy jarayonlarning o'zaro mutanosib tarzda rivojlantirilayotgani siyosiy-ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotning mustahkam garovi bo'lib xizmat qilmoqda.

Siyosiy barqarorlik jamiyatni tashkil etishning muayyan shaklining eng muhim belgilaridan biridir. "Siyosiy barqarorlik" atamasi birinchi marta ingliz tilidagi siyosatshunoslik adabiyotlarida paydo bo'lgan. Britaniya va amerikalik siyosatshunoslar undan davlatning siyosiy tizimidagi o'zgarishlarni tahlil qilish, shuningdek, siyosiy apparatning mavjud holatini baholash va bunday qurilmani saqlashning optimal mexanizmlarini izlash uchun foydalanganlar.

Davlat ham jamiyatning o'zi kabi jadal rivojlanayotgan tizimdir. Binobarin, uning samarali faoliyat yuritishining muhim vazifalaridan biri bu tizimning barcha tarkibiy qismlari va institutlarining (ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, ma'naviy) barqaror holati, ichki osoyishtaligi, muvozanatiga erishishdir. "Barqarorlik" atamasi lotincha "stabilis" so'zidan kelib chiqqan bo'lib,

[1] Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi –Toshkent, O'zbekiston, 2021. –B. 276

“barqaror, doimiy” degan ma’noni anglatadi. Barqarorlik dastlab konsolidatsiya (to‘planish)ni, biror narsani doimiy barqaror holatga keltirishni yoki muayyan tizimda shunday holatni saqlab qolishni anglatadi. Mustaqillik izohli lug‘atida barqarorlikka shunday ta’rif berilgan: Barqarorlik tinchlik, osoyishtalik va ijodiy mehnat muhiti, qat’iy, uzil-kesil hamda mustahkam o‘rnatilgan muqim sharoit. Barqarorlik har qanday bunyodkorlik faoliyatining zamini va shartidir[1].

Barqarorlikning doimiy omillari orasida:

- iqtisodiy - odamlar farovonligini yetarli darajada saqlashga harakat qilish;
- ijtimoiy va ma’naviy manfaatlarning optimal muvozanati;
- ma’naviy-mafkuraviy va ijtimoiy-psixologik - jamiyat a’zolarining xatti-harakatlarini mavjud tizimning qadriyatlari va me’yorlariga yo‘naltirishdan iborat.

Siyosiy rahbarlikning muhim vazifasi davlat institutlarining normal faoliyat yuritishi uchun shart-sharoit yaratishdir. Bu jamiyatning nisbiy barqarorlashuviga olib keladi, dinamiklik qobiliyatini yo‘qotmaydi, uning faoliyatining ichki va tashqi sharoitlarining o‘zgarishiga moslashadi. Insoniyatning shu kunlargacha kechirgan tarixi barqarorlik va beqarorlik (ya’ni sinfiy, harbiy, qabilaviy va guruhiy qarashlar, to‘nashuvlar va shafqatsiz urushlar sahifalaridan) tarkib topgan. Beqarorlik natijasida barqarorlik davrida yaratilgan narsalar nest-nobud qilingan, jamiyat taraqqiyoti sustlashgan. Bunday jarayonlar kishilar ongiga asrlar davomida chuqur singib ketgan bo‘lsa-da, inosniyat tarixi, xususan oxirgi besh asr davomida jamiyatni ilmiy asosda boshqarish imkoniyatlarini izlash va topishni taqozo etdi[2].

Barqarorlik davlat ichidagi siyosiy hayot holatiga, shuningdek, xalqaro munosabatlar tizimiga xos xususiyat sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu hodisa jamiyat ma’naviy makonida ham hayotning holati sifatida ko‘rib chiqiladi. Barqaror tizim – sotsiologlarning diqqatini doimo o‘ziga tortadigan ijtimoiy idealning bir turi. Falsafada esa jamiyat saqlanish, tartib va izchillik uchun barcha asoslarga ega.

Shu bois, hozirgi vaqtda falsafiy tafakkurga mos ravishda inson hayotining qadriyat muammolari, hamkorlik va hayotdagi o‘z maqsadini o‘z-o‘zini ifoda etish, ma’naviy yo‘nalishini, hayotiy mazmunini va dunyoga faol munosabatini integratsiyalashuviga burilish mavjud. Shaxs, jamiyat va faoliyat alohida mavjud bo‘lmagan, bir-biridan alohida fikr yuritilmaydigan kategoriyalardir. Ular bir-biriga bog‘langan, bir-biriga kirib boradi, bir-birini boyitadi va bir-birini rivojlantirish va takomillashtirish uchun kuchli katalizator hisoblanadi. Ijtimoiy barqarorlik, aksariyat mutafakkirlarning fikricha, tartib, muvozanat, doimiylikdir. Barqarorlikning asosiy belgisi - majburiy og‘ishlarda muvozanat holatiga qaytish qobiliyatidir.

Ma’naviy yuksalish va mafkuraviy barqarorlikka erishishda oqilona tashkil etilgan tub islohotlar zarurdir. Ammo xalq, millat, jamiyat ilgari suyangan ideallari va qadriyatlarini yo‘qotgan bo‘lsa, na biri, na boshqasi samarali bo‘lishi mumkin emas. Binobarin, ma’naviy-mafkuraviy jarayonlarning siyosiylashuvida fuqarolik jamiyati institutlarining eng muhim vazifasi o‘zining aniq mafkuraviy dasturini ishlab chiqish va ularni amaliy faoliyatga qo‘llashdan iboratdir. Zamonaviy ma’naviy-mafkuraviy jarayonlar jamiyat tomonidan nazoratga olinishi, bir mafkuraning boshqa mafkura tomonidan kuch bilan siqib chiqarishdan iborat bo‘lgan yondashuv istiqbolsizdir. Maqbul yo‘l sifatida faqat jamoatchilik nazorati orqali axloqiy tamoyillarga amal qilgan holda fikrlar xilma-xilligi, plyuralistik yondashuvni ta’minlash – taraqqiyot strategiyasiga g‘ov emas, aksincha, uni amalga oshirish faktoriga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi –Toshkent, O‘zbekiston, 2021.
2. Mustaqillik izohli ilmiy-ommabop lug‘at. –Toshkent, Sharq, 1998.
3. Karimov I.A. “Yuksak - ma’naviyat gilmas kuch” Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

[1] Mustaqillik izohli ilmiy-ommabop lug‘at. –Toshkent, Sharq, 1998. –B. 18
[2] Mustaqillik izohli ilmiy-ommabop lug‘at. –Toshkent, Sharq, 1998. –B. 19